

En andra och en annan chans

– ett komvux i tiden

Slutbetänkande av Komvuxutredningen

Stockholm 2018

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2018:71

Sammanfattning

Komvuxutredningen, U 2017:01, överlämnar sitt slutbetänkande *En andra och en annan chans – ett komvux i tiden*, SOU 2018:71. Utredningen har haft till uppdrag att undersöka behovet av förändringar i regleringen av vuxenutbildningen, huvudsakligen när det gäller kommunal vuxenutbildning (komvux) och särskild utbildning för vuxna (särsvux).

Redan de inledande direktiven till Komvuxutredningen (dir. 2017:21) var omfattande och med många olika inriktningar. Tilläggsdirektivet (dir. 2017:125) breddade uppdraget ytterligare. Utredningens arbete ska samtidigt ses i sammanhanget av att regeringen redan har genomfört ett flertal förändringar av vuxenutbildningens regelverk, inriktning och förutsättningar. Dit hör exempelvis en rätt till behörighetsgivande komvux, att utbildning i svenska för invandrare från år 2016 upphört som en egen skolform och blivit en del av komvux, studiestartsstödets införande samt en kraftig utbyggnad av den yrkesinriktade utbildningen inom ramen för regionalt yrkesvux.

Centrala utgångspunkter

En viktig utgångspunkt för utredningens arbete har varit att se komvux och särsvux som en naturlig del av skolväsendet, även om de på många sätt har särskilda förutsättningar och behov. Utredningen har dock noterat att vuxenutbildningen tyvärr inte alltid getts tillräckliga förutsättningar och ofta hanterats som en sidovagn skild från skolväsendet i övrigt. Samtidigt har kraven ökat på vuxenutbildningen att möta och kunna hantera allt fler politikområdets behov. Det handlar om att vuxenutbildningen inte bara ses som ett utbildningspolitiskt instrument med syfte att ge individer en andra chans och personlig utveckling, utan om att i allt högre grad även kunna

fungera som stöd i etableringen av nyanlända, som komplement i arbetsmarknadspolitikens stärkande av individens jobbchanser och som näringspolitiskt verktyg för att bredda kompetensförsörjningen. En stor del i denna utveckling är att elevgruppen i komvux har blivit allt mer heterogen och att allt fler har särskilda behov av stöd. Vuxenutbildningen behöver följa utvecklingen av samhällets och individens behov för att kunna möta de utmaningar som finns och skapa nya möjligheter. Med rätt förutsättningar kan vuxenutbildningen vara lösningen för många skilda behov nu och framöver.

Utredningen konstaterar att den vetenskap och beprövade erfarenhet, som all utbildning enligt skollagen ska bygga på, i hög grad saknas i vuxenutbildningen. Bilden av att vuxenutbildningen hamnar vid sidan om övriga skolväsendet i olika satsningar visas även i att komvux inte direkt omfattas av regeringens uppdrag till Skolverket att ta fram och bedriva nationella skolutvecklingsprogram.

En viktig utgångspunkt för utredningen har varit att de åtgärder som föreslås leder till en mer sammanhållen vuxenutbildning som fungerar väl med såväl arbetsmarknaden som med andra delar av utbildningssystemet. Samtidigt har det varit angeläget att ta hänsyn till att inte föreslagna förändringar får negativa konsekvenser i andra delar av skolväsendet.

Utredningens förslag utgår ifrån att professionen måste ges rätt förutsättningar, att utbildningen ska vara individanpassad och likvärdig över landet, ses som en inkluderad del i skolväsendet och kunna möta en breddad målgrupp med allt från högt motiverade yrkesväxlare till personer med kort utbildning och bristande studievana.

Övergripande överväganden

Under arbetets gång har utredningen stött på ett antal aspekter som är centrala för vuxenutbildningen och som har beröring till utredningens förslag till förändringar. Dessa berörs i kapitel fyra. Exempelvis är dagens målformulering för komvux i skollagens 20 kap. 2 § skriven utifrån ett perspektiv som inte tar hänsyn till hur vuxenutbildningen har förändrats. Vuxenutbildningen har under senare år allt mer fått en vidgad roll för arbetsmarknadspolitik, integration och kompetensförsörjning. Ett flertal kommuner och branscher upplever att det är viktigt att vara tydligare med att komvux spelar en viktig roll

för arbetslivets kompetensförsörjning. Detta inte minst mot bakgrund av att det numera är uppenbart att det inte är tillräckligt att se enbart gymnasieskolan som bas för kompetensförsörjningen. Utredningen förslår därför en förändring av skollagens 20 kap. 2 § så att det framgår att den kommunala vuxenutbildningen utgör en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och en grund för fortsatt utbildning.

Utredningen konstaterar även att möjligheterna att finansiera sina studier för elever inom särsvux inte är likvärdiga över landet. Utredningens bedömning är att vuxna med utvecklingsstörning eller förvärvad hjärnskada som har för avsikt att studera inom särskild utbildning på gymnasial nivå med syfte att stärka sin ställning på arbetsmarknaden bör säkerställas ekonomiska förutsättningar att göra detta. Utredningen gör även bedömningen att kommunerna behöver ges möjlighet att förstärka stödet av bland annat specialpedagogisk kompetens i vuxenutbildningen så att det kommer alla elever som har behov av detta till del. Utredningen anser att dessa frågor bör utredas ytterligare.

Utredningen konstaterar också att uppföljningen av särsvux är otillfredsställande och bedömer att Skolverkets redovisning och uppföljning av komvux bör utvecklas. Det bör analyseras om Skolverket kan samla in uppgifter när det gäller särsvux i liknande omfattning som i dag gäller för komvux på grundläggande och gymnasial nivå.

Nya urvalsregler

Utredningen fick i uppdrag att analysera och ta ställning till om det i vissa fall bör kunna göras undantag från skollagens bestämmelser om att de som har fått minst utbildning ska prioriteras när det gäller antagning till komvux på gymnasial nivå och i så fall föreslå möjligheter till undantag. I direktiven angavs att nuvarande regler kan innebära problem och att om en annan prioritetsordning kan tillämpas, kan satsningarna bättre anpassas till de behov som finns och nå en specifik målgrupp i behov av en viss utbildning.

Dagens urvalsregler kan sägas tillämpas när en person söker till en kurs som inte omfattas av rätten till behörighetsgivande komvux och det finns fler behöriga sökande till en gymnasial utbildning på komvux än vad det finns platser. Urvalet ska enligt dagens regler

göras enligt en fastställd prioritering som bestämmer i vilken ordning kommunen ska anta elever i enlighet med 20 kap. 2 § skollagen (2010:800). Den generella principen anger att de som fått minst utbildning ska prioriteras. De detaljerade bestämmelserna om urval för komvux på gymnasial nivå finns i 3 kap. 7–8 §§ vuxenutbildningsförordningen (2011:1108) och anger att sökande med kort tidigare utbildning ska prioriteras generellt. Utredningen konstaterar att de nuvarande urvalsreglerna fungerar mindre väl, leder till att individer som vill byta utbildnings- eller yrkesbana i fler fall inte får tillgång till yrkesutbildningar inom komvux, även om de har stora behov av en viss utbildning. Utredningen landar i att det inte är lämpligt att lösa dessa problem med ännu en undantagsregel då det ytterligare skulle öka otydligheten i regelverket. Utredningen föreslår därför en ny prioriteringsprincip i skollagen, samt nya urvalsgrunder för komvux och regionalt yrkesvux. Förändringarna leder till en ökad samstämmighet mellan skollagen och underliggande förordningar, samt en prioriteringsmodell som står bättre i samklang med de behov vuxenutbildningen ska svara mot. Utredningen föreslår att dagens prioriteringsregel i skollagens 20 kap. 2 § som anger att den som fått minst utbildning ska prioriteras, ändras till att den med störst behov av utbildning ska prioriteras. Utredningen föreslår även att urvalsreglerna i komvuxförordningens 3 kap. 7 § ändras så att hänsyn ska tas till den sökandes behov av utbildningen för: att etablera sig på arbetsmarknaden, pågående yrkesverksamhet och planerat yrkesval. Förtur ska dock ges till en sökande som önskar fullfölja studier som den sökande har påbörjat enligt en individuell studieplan. Utredningens föreslår även att 10 § förordningen om regionalt yrkesvux ändras så att den hänvisar till de nya urvalsreglerna i 3 kap. 7–8 § i komvuxförordningen.

Utredningen gör även bedömningen att Skolverket bör ges i uppdrag att ta fram vägledande tolkningsanvisningar och stöd till kommunernas antagningsenheter, baserat på den forskning som finns kring prioriteringsarbete. Utredningen föreslår även förändringar av urvalsreglerna för gymnasial särsvux. Förslaget innebär att urvalsreglerna i komvuxförordningens 3 kap. 8 § ändras så att företräde ges till den med störst behov av utbildning. Vid prioriteringen ska hänsyn tas till: den sökandes behov av utbildning för att etablera sig på arbetsmarknaden, den sökandes behov av utbildning för pågående yrkes-

verksamhet samt den sökandes behov av utbildning för planerat yrkesval. Förtur ska dock ges till en sökande som önskar fullfölja studier som den sökande har påbörjat enligt en individuell studieplan.

En förenklad betygsskala för komvux på grundläggande nivå, sfi och särvox på grundläggande nivå

Utredningen har uppdraget att utreda en förenklad betygsskala för komvux på grundläggande nivå, sfi och särvox på grundläggande nivå framför allt med syfte att se om en förenklad betygsskala kan öka genomströmningen på dessa nivåer. Utredningen föreslår att det ska införas en förenklad betygsskala för komvux på grundläggande nivå, sfi och särskild utbildning på grundläggande nivå. Förslaget innefattar även förenklad betygsskala för delkurser inom komvux på grundläggande nivå och delkurser inom särskild utbildning på grundläggande nivå. Förslaget innebär att betygsskalan ska utgöras av betygen Väl godkänt, Godkänt och Icke godkänt. Inom särskild utbildning på grundläggande nivå föreslår utredningen att betygsskalan ska utgöras av Väl godkänt och Godkänt. Utredningen föreslår även att Skolverket får i uppdrag att utforma kunskapskrav för betygsskalan och i övrigt göra de ändringar som förslaget kräver inom ramen för det bemyndigande som återfinns i 5 § förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk. Utredningens förslag baseras i hög grad på två argument: dels fyller nuvarande betygsskala ingen funktion som urvalsinstrument och dels innebär dagens omfattande betygsskala en ökad arbetsbelastning för lärarna. Det administrativa arbetet med betygsättning förs fram som betungande inte minst av lärarna inom sfi och är sannolikt giltigt även inom grundläggande komvux. Om en förenkling leder till minskad administrativ arbetsbörda för lärarna finns det skäl att anta att det i sin tur kan leda till en mer effektiv utbildning och på så sätt en ökad elevgenomströmning.

En mer flexibel högskoleförberedande examen

Utredningen har haft i uppdrag att utreda en förenklad högskoleförberedande examen från komvux. Ambitionen är att det ska bli enklare för individerna och kommunerna samtidigt som kvaliteten på och kraven för examen inte ska sänkas. Utredningen föreslår att

en högskoleförberedande examen från komvux inriktad på studieområden med områdesspecifika kurser ska ersätta dagens krav på programspecifika kurser. Det innebär att gymnasieskolans sex studieförberedande program slås ihop och blir tre bredare studieområden bestående av samhällsvetenskap/ekonomi, naturvetenskap/teknik och estet/humanist. Utredningens bedömning är att Idrott och hälsa 1 även fortsättningsvis inte ska få ingå i en gymnasieexamen från komvux. Utredningen bedömer även att kravet på naturkunskap för samtliga gymnasieexamina från komvux bör kvarstå.

Komvuxarbete för att ersätta gymnasiearbetet

Flera problem med nuvarande regler för högskoleförberedande examen som har framkommit genom verksamhetsbesök och enkäter till studie- och yrkesvägledare samt huvudmän är kopplat till gymnasiearbetet. Elever med brokig utbildningsbakgrund har svårt att koppla gymnasiearbetet till ett specifikt nationellt program och kommunerna har i sin tur svårt att tillhandahålla alla de inriktningar som finns. Utredningen föreslår därför att det ska finnas ett alternativ till gymnasiearbetet på komvux för högskoleförberedande examen som kallas komvuxarbete. Detta kopplas i stället till ett studieområde. Förslaget innebär att en examen ska kunna innehålla antingen ett gymnasiearbete från gymnasieskolan eller ett komvuxarbete från komvux. I komvux ska det dock endast vara möjligt att göra ett komvuxarbete. För personer som läst ett yrkesprogram men vill fortsätta till högskolan föreslås att det ska kunna göras undantag från att koppla arbetet till det tidigare studerade yrket och att eleven i stället ska få göra ett komvuxarbete inom ett högskoleförberedande studieområde.

Betygsrätt blir krav för entreprenad

Utredningen har haft i uppdrag att utreda om det ska vara ett villkor att anordnaren har betygsrätt för utbildning motsvarande komvux, för överlämnande av uppgifter inom komvux och särvtux på entreprenad till en enskild utbildningsanordnare. Vidare har utredningen undersökt om regleringen av betygsrätt för utbildning motsvarande

komvux och sÄrvux i tillrÄcklig grad sÄkerstÄller att utbildningsanordnare som fÄr betygsrÄtt har fÄrutsÄttningar att bedriva en verksamhet av hög kvalitet.

Utredningen foreslÄr att betygsrÄtt enligt 6 kap. vuxenutbildningsförordningen ska vara ett villkor för overlÄmnande av uppgifter inom komvux pÄ entreprenad. Utredningens bedömning Är dessutom att kommunernas uppföljning av utbildning pÄ entreprenad kan stÄrkas. Utredningen foreslÄr Även att den enskilde utbildningsanordnaren ska lÄmna betygshandlingar och intyg till elevens hemkommun. Elevens hemkommun ska ta emot och arkivera betyg och intyg som Är utfÄrdade av en enskild utbildningsanordnare.

Utredningen foreslÄr att tillstÄndsprocessen frÄn Skolinspektionen ska fokusera pÄ att kontrollera den enskilde anordnarens formÄga att leva upp till kraven pÄ god kvalitet och de bestÄmmelser som rör myndighetsutövningen inom tillstÄndet. TillstÄnd som ges bör vara nationella och gÄlla alla nationella kurser inom komvux och sÄrvux, inklusive gymnasiearbete, alternativt komvuxarbete, och gymnasiesÄrskolearbete. Utredningen anser dessutom att Skolinspektionens tillsyn av betygsrÄtten bör utökas och att branschen bör ta ett större ansvar för egenkontroll av betygsrÄtten. Dessutom forslÄs ett nationellt register över anvÄndningen av betygsrÄtten bör upprÄttas. Enskilda anordnare med beviljad betygsrÄtt bör i sina administrativa system ha uppgifter om aktuell anvÄndning av betygsrÄtten. Enskilda anordnare ska Ärligen rapportera uppgifter till det nationella skolenhetsregistret.

Ett problem som noterats Är att det finns en okunskap hos vissa anordnare kring vilka regelverk som gÄller för vuxenutbildning pÄ entreprenad, respektive utbildning motsvarande kommunal vuxenutbildning. En möjlighet skulle kunna vara att införa tvÄ betygsrÄtter, en för utbildning motsvarande kommunal vuxenutbildning och en för vuxenutbildning pÄ entreprenad. Syftet med detta skulle vara att tydliggöra skillnaden mellan de tvÄ utbildningsformerna. Utredningen foreslÄr i stÄllet att det endast ska vara ett tillstÄnd till betygsrÄtt för utbildning motsvarande kommunal vuxenutbildning.

I dag finns ingen utpekad huvudman för utbildningar motsvarande kommunal vuxenutbildning. I stÄllet har Skolinspektionen gjort en tolkning att enskilda utbildningsanordnare har ett ansvar ”motsvarande huvudman”, utanför skolvÄsendet. Utredningen har erfarit att det frÄn sÄvÄl myndigheter som enskilda anordnare finns ett onkemÄl

om förtydligande i frågan om huvudmannaskap. Utredningen föreslår att en enskild utbildningsanordnare ska vara huvudman för utbildning motsvarande komvux. Samtidigt föreslås att reglerna för utbildning motsvarande kommunal vuxenutbildning ändras så att de i största möjliga mån hänvisar till relevanta delar av regelverket för skolväsendet. Dessutom föreslås att tillstånd till betygsrätt för utbildning motsvarande kommunal vuxenutbildning även ska omfatta gymnasie- eller komvuxarbete och gymnasiesärskolearbete.

Utredningens bedömning är att ett sätt att öka intresset för företag att köpa utbildning motsvarande komvux kan vara att ett visst antal årsplatser vid utbildning motsvarande komvux ska kunna berättiga till studiestöd.

Förändringar när det gäller särvox samt vidare studier för personer med intellektuell funktionsnedsättning

Utredningen har haft i uppdrag att analysera om särskild utbildning för vuxna, särvox, bör upphöra som egen skolform och, om det bedöms lämpligt, föreslå hur särvox kan bli en del av komvux. Dessutom har utredningen i uppdrag att analysera och föreslå förändringar inom andra områden inom särvox. En viktig utgångspunkt har varit att särvox är ett utforskat område och såväl statistik som beprövad erfarenhet är bristfällig. De uppgifter som samlas in och redovisas av Skolverket visar att det är en skolform där antalet elever stadigast har minskat under ett antal år. Förutsättningarna för studier inom särvox skiljer sig åt mellan kommunerna.

Utredningen föreslår att särskild utbildning för vuxna, särvox, upphör som egen skolform, vilket innebär att 21 kapitlet i skollagen upphör att gälla. Utredningen föreslår en sammanhållen kommunal vuxenutbildning som regleras i 20 kapitlet (2010:800) skollagen. Kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning ersätter benämningen särskild utbildning för vuxna. Kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på grundläggande nivå inklusive utbildning motsvarande den som ges i träningskolan och på gymnasial nivå ska ingå som delar i den kommunala vuxenutbildningen jämte komvux på grundläggande och gymnasial nivå samt sfi.

Utredningen föreslår även att kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på grundläggande nivå inklusive utbildning motsvarande den som ges i träningskolan och på gymnasial nivå, under förutsättning att det inte begränsar möjligheten för vuxna med utvecklingsstörning eller förvärvad hjärnskada, ska göras tillgänglig för vuxna utan utvecklingsstörning om de i övrigt uppfyller kraven för behörighet. Beslutet att erbjuda en plats på dessa nivåer ska fattas av rektorn och föregås av en specialpedagogisk bedömning. Utredningen föreslår även att det införs en rätt att pröva kunskaper för betyg i kurser inom kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på grundläggande och gymnasial nivå.

Utredningen föreslår vidare att Skolverket tillsammans med Specialpedagogiska skolmyndigheten får i uppdrag att, inom ramen för det nationella skolutvecklingsprogrammet Nyanlända och flerspråkiga barns och elevers lärande, utforma ett stödmaterial för hur vuxenutbildningen kan upptäcka och stödja nyanlända och andra vuxna invandrare i behov av särskild utbildning. I stödmaterialet ska möjligheten att för personer med utvecklingsstörning göra avvikelser i kursplanen för sfi enligt 2 kap. 14 § i förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning särskilt uppmärksammas.

Utredningen föreslår även att Skolverket inom ramen för regionalt yrkesvux får i uppdrag att ta fram förslag på nationella yrkespaket inom särskild utbildning på gymnasial nivå. Yrkespaketen ska tas fram i samråd med branscherna och bestå av kurser som motsvarar kraven för anställning. Utredningen gör även bedömningen att en regelbunden uppföljning av all yrkesutbildning inom särskild utbildning på gymnasial nivå behöver genomföras och redovisas på ett sådant sätt att effekterna av yrkesutbildning på denna nivå går att följa.

Utredningen föreslår att Skolverket får i uppdrag att ta fram föreskrifter för ett komvuxbevis enligt 4 kap. 20 a § förordningen om vuxenutbildning. Skolverket föreslås även få i uppdrag att ta fram riktlinjer för vad ett nationellt program inom särskild utbildning på gymnasial nivå ska omfatta samt att stödja kommunerna i deras skyldighet att erbjuda särskild utbildning på gymnasial nivå. Skolinspektionen föreslås få i uppdrag att granska kommunernas arbete med att anordna/erbjuda särskild utbildning på gymnasial nivå framför allt med fokus på yrkeskurser. Skolverket föreslås även, tillsammans med Specialpedagogiska skolmyndigheten, ges i uppdrag att

stödja kommunerna i hur studie- och yrkesvägledning till målgruppen för särskild utbildning kan utvecklas. I det uppdraget ska särskilt uppmärksammas hur studie- och yrkesvägledares kompetens inom området kan förbättras.

Enligt utredningens synsätt måste så många utbildningsformer som möjligt erbjuda möjligheter för individer med intellektuell funktionsnedsättning att utveckla sig. De internationella exemplen visar också att individer med intellektuell funktionsnedsättning kan nå långt i sin kunskapsutveckling, givet att stödet och förutsättningarna är de rätta.

Utredningens bedömning är att utformningen av fortsatta studier för individer med intellektuell funktionsnedsättning ska sträva efter ett inkluderande förhållningssätt. Utredningen föreslår att förordningen (2011:1163) om statsbidrag för särskilt utbildningsstöd ändras. Dels att ett tillägg görs som innebär att universitet och högskolor även ska kunna få statsbidrag för kostnader för särskilt utbildningsstöd som erbjuds studerande med intellektuell funktionsnedsättning. Dels att ett tillägg görs som innebär att statsbidrag till kostnader för särskilt utbildningsstöd för studerande med intellektuell funktionsnedsättning även får lämnas till anordnare av yrkeshögskoleutbildningar samt till kommuner i samband med gymnasial komvux. Utredningen föreslår även att Skolverket ges i uppdrag att definiera och utveckla nationella yrkespaket för målgruppen, som leder fram till en kvalifikation på SeQF-nivå 3. Utredningens bedömning är att gymnasiesärskolan och särskild utbildning inom komvux aktivt ska arbeta med möjligheterna för elever att gå vidare till studier vid reguljär komvux. Vidare gör utredningen bedömningen att det saknas samlad kunskap om de redan befintliga möjligheterna till fortsatta studier på högskolenivå för individer med intellektuell funktionsnedsättning. Utredningen föreslår att Specialpedagogiska skolmyndigheten och Universitets- och högskolerådet ges i uppdrag att ta fram informationsmaterial och genomföra en informationskampanj om möjligheterna till högskolestudier för individer med intellektuell funktionsnedsättning. Vidare bedömer utredningen att det saknas samlad kunskap om de redan befintliga möjligheterna till fortsatta studier på yrkeshögskolenivå för individer med intellektuell funktionsnedsättning. Utredningen föreslår därför att Specialpedagogiska skolmyndigheten och Myndigheten för yrkeshögskolan ges i uppdrag att ta fram informationsmaterial och genomföra en informationskampanj

om möjligheterna till yrkeshögskolestudier för individer med intellektuell funktionsnedsättning.

Ökade behov av kompetensutveckling

Enligt direktiven har utredningen haft i uppdrag att kartlägga kompetensbehov hos lärare vid komvux och särvox, och vid behov lämna förslag på insatser utanför lärarutbildningen för att tillgodose de behov av kompetens som lärare kan ha för att kunna undervisa i komvux och särvox. Utredningen konstaterar att det finns ett uttalat behov av kompetensutveckling bland lärare inom komvux och särvox, såväl inom ämnesdidaktiska kunskaper som mer specifika kunskaper med koppling till vuxna elevers lärande. Ett särskilt kompetensbehov är didaktiska konsekvenser av nya krav på vuxenutbildningen, främst ökad flexibilitet och individanpassning. I 1 kap. 5 § skollagen anges att utbildningen inom skolväsendet ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Utredningen konstaterar att kunskapsbildningen kring vuxenutbildningen är otillräcklig i dagsläget. Forskningen kring generell vuxendidaktik är försvinnande liten. Perspektivet vuxnas lärande kopplat till ämnesdidaktik är mycket liten, och återfinns främst inom andraspråksområdet. Till viss del finns även forskning rörande vuxnas lärande inom yrkesämnen. Forskning kring didaktiken inom särvox är något som utredningen inte lyckats hitta överhuvudtaget. I fråga om beprövad erfarenhet finns det utan tvekan lokala erfarenheter som ligger till grund för det kollegiala lärandet inom en viss komvuxenhet. Det finns ingen sammanställd kunskap eller samordnad nationell kunskapsbildning baserad på den beprövade erfarenhet som återfinns lokalt. Lärare inom komvux och särvox har inte tillgång till alla delar av Skolverkets nationella skolutvecklingsprogram. Erbjudanden om kompetensutveckling inom området vuxnas lärande från lärosätena är också mycket begränsade.

Utredningens bedömning är att det i samband med Universitetskanslersämbetets utvärdering av ämneslärarutbildningen, som påbörjas under 2018 och beräknas pågå t.o.m. 2019, vore ett bra tillfälle att utvärdera hur målet om vuxenutbildning uppfylls. Lärosäten som erbjuder lärarutbildning bör göra en översyn av hur utbildningen vid lärosätena förbereder studenterna inför arbete vid komvux. Något

eller några lärosäten bör erbjuda en profilering mot vuxenutbildningen i sin lärarutbildning.

Utredningens bedömning är att det finns ett behov av kompetensutveckling bland lärare inom komvux och särvox som inte är tillgodosett. Utredningen föreslår att systematisk och regelbunden kartläggning av kompetensbehoven bland lärare inom komvux och särvox bör genomföras. Kartläggningen bör sammanställas på regional och nationell nivå. Kartläggningen bör genomföras i samarbete mellan lämplig skolmyndighet, lärosäte och huvudmannen. Lämplig skolmyndighet ska i sina lokala och regionala kartläggningar av kompetensutvecklingsbehov även inkludera behov inom komvux. Kartläggningar av kompetensbehov hos lärare ska också genomföras inom ramen för den samverkan som finns kring regionalt yrkesvux.

Utredningens bedömning är även att forskningen kring komvux och vuxnas lärande bör stärkas, främst genom praktiktäna forskning. Den praktiktäna forskningen bör fånga upp och sammanställa beprövad erfarenhet. Den regionala myndighetsrepresentationen bör kunna initiera utvecklingsprojekt för att pröva nya metoder. Utredningen föreslår att vetenskapsrådet ges i uppdrag att genom riktade medel initiera forskning om vuxnas lärande.

Utredningen föreslår även att förslagen om ett professionsprogram samt en myndighetsstruktur med regional närvaro och dess uppdrag inom kompetensutvecklingsområdet även ska omfatta vuxenutbildningen. Skolverkets uppdrag rörande de nationella skolutvecklingsprogrammen utökas så att de även omfattar vuxenutbildningen. De nuvarande nationella skolutvecklingsprogrammen kompletteras så att de i relevanta delar innehåller avsnitt specifikt riktade till vuxenutbildningen. Ett nionde nationellt skolutvecklingsprogram för vuxenutbildningen ska tas fram.

Samverkan kring regionalt yrkesvux

I december 2017 fick utredningen ett tilläggsuppdrag om att följa och analysera samverkan inom regionalt yrkesvux, mellan kommunerna samt mellan kommungruppen och övriga aktörer. Utredningen har även haft i uppdrag att vid behov föreslå åtgärder för att förbättra samarbetet inom regionalt yrkesvux.

Många kommuner har svårt att tillhandahålla vissa yrkesutbildningar själva och investeringstunga utbildningar kan kräva samlade krafter och samordning för att komma till stånd och utnyttjas effektivt. Syftet med regionalt yrkesvux är att skapa bättre förutsättningar för ett bredare utbud av yrkesutbildning genom regional samverkan och bättre samverkan mellan myndigheter och branscher. Hänsyn ska tas både till individens behov och till behoven av kompetens på arbetsmarknaden. Det finns således ett mål att bidra till kompetensförsörjningen genom regionalt yrkesvux som i dag inte finns för övriga komvux. Satsningen syftar även till att fler platser ska komma till stånd, varför det har satts ett medfinansieringskrav, en kommunal årsplats för en statlig årsplats, som ska förhindra en neddragning av kommunernas egenfinansierade platser när riktade statsbidrag betalas ut. Utredningen konstaterar att regionalt yrkesvux har lett till en fördjupad och utvecklad regional samverkan. Dock behövs en tydligare koppling till branscherna och ett mer differentierat utbildningsutbud som motsvarar behoven på flera delar av arbetsmarknaden. Regionalt yrkesvux har ett bredare syfte än att enbart förbättra samverkan, men för att samtliga syften; breddat utbud, fler platser och mer samordnade placeringar av yrkesutbildningar, ska kunna uppnås är en av förutsättningarna en bättre fungerande regional samverkan över hela landet.

Utredningen konstaterar att samverkan har kommit olika långt i olika kommungrupper och för de aktörer kommunerna ska samverka med. Förutsättningarna för samverkan skiljer sig även stort åt över landet vad gäller såväl kommuner som regionalt utvecklingsansvariga, Arbetsförmedlingen och olika branscher. Det konstateras att flera hinder finns för en verkligt effektiv samverkan överallt. Kommunerna kan bland annat tolka nuvarande urvalsbestämmelserna så olika att det försvårar samverkan. En övergripande bild som ges från olika aktörer är otydliga ansvarsroller och mandat som ger dubbelarbete och skapar ineffektivitet i samverkan kring regionalt yrkesvux. Då förutsättningarna skiljer sig åt över landet och mellan olika aktörer konstaterar utredningen att åtgärder för att förbättra samverkan behöver ha detta i beaktande. Dessutom bör de åtgärder utredningen föreslår inte innebära för stora organisatoriska förändringar för kommunerna då Utredningen för planering och dimensionering av gymnasiala utbildningar (Dir. 2018:17) kan komma att

föreslå organisatoriska förändringar inom samma område i betänkandet som ska lämnas till regeringen 2020.

Utredningen föreslår därför att ett krav införs i förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning att kommunerna som söker regionalt yrkesvux tillsammans ska ha ett samverkansavtal. Åtgärden erbjuder flexibilitet utifrån varje kommungrupps förutsättningar samtidigt som det förtydligar ansvarsroller och mandat och därigenom kan skapa en mer effektiv samverkan mellan kommunerna och olika aktörer.

Riksrekryterande yrkesutbildningar inom komvux och sårvox

Komvuxutredningen har haft i uppdrag att analysera och bedöma om det finns yrkesutbildningar inom komvux och sårvox som bör vara riksrekryterande för att tillgodose arbetsmarknadens behov av utbildad arbetskraft och i förekommande fall lämna nödvändiga författningsförslag.

I dag finns riksrekryterande yrkesutbildningar inom gymnasieskolan men inte inom vuxenutbildningen. Utredningens bedömning är att det finns behov i flera branscher som delvis skulle kunna lösas av riksrekryterande yrkesutbildningar inom komvux och sårvox. Det finns dock flera förutsättningar som behöver ses över innan det är möjligt att helt ta ställning till om detta bör införas. Flera processer som kan påverka bedömningen pågår nu och avslutas kring 2020. Regeringen bör därför tillsätta en arbetsgrupp för att i särskild ordning se över förutsättningarna för att införa riksrekryterande yrkesutbildningar inom komvux och sårvox, alternativt uppdra åt Skolverket att analysera detta i dialog med branscherna. Detta efter att flera nu pågående processer som påverkar förutsättningarna för riksrekryterande utbildningar inom vuxenutbildningen och som kan bidra till beslutsunderlaget i frågan har avslutats.